

3. Корнилов В. Что не обсудили Медведев и Янукович? / Виктор Корнилов // Газета 2000. – 2010. – №21. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.2000.ua/modules/pages/files/21511_456258.pdf
4. Организованная неприступная группировка // ОДКБ создает мощный ударный кулак в Центральной Азии. – Коммерсант. – 2009. – 29 мая.
5. Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года.. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://rg.ru/2015/12/31/nac-bezopasnost-site-dok.html>
6. Чекаленко Л.Д. Митний Союз (СНД) – ЗВТ (ЄС) спроба порівняльного аналізу / Л.Д. Чекаленко // Світові інтеграційні процеси в умовах трансформації міжнародних систем. – К. :ДАУ, 2013. – С.286-291.
7. Чекаленко Л.Д.. Зовнішня політика України : Підручник / Л.Д.Чекаленко. – К. : ДАУ, 2015. – С. 138.

УДК 338.22.021.4

Бондарець М.В.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ СТАДІЙНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОСТРАДЯНСЬКИХ ТРАНЗИТИВНИХ КРАЇН

У статті застосовано предметно-емпіричний підхід до аналізу стадій модернізації деяких пострадянських країн, у тому числі України за методикою, розробленою Центром дослідження модернізації Китайської академії наук та адаптованою науковими установами даних країн. Проаналізовано фактори, що перешкоджають досягненню даними країнами відповідних показників індексів модернізації провідних країн, аргументовано необхідність переходу від стадії індустріалізації до інноваційної моделі розвитку

Ключові слова: *пострадянські транзитивні країни, індекс первинної модернізації, індекс вторинної модернізації, інтегрований індекс модернізації, інноваційна модель розвитку.*

Бондарець М.В. Методологические подходы к оценке стадийной модернизации постсоветских транзитивных стран

В статье применен предметно-эмпирический подход к анализу стадий модернизации некоторых постсоветских стран, в том числе Украины по методике, разработанной Центром исследования модернизации Китайской академии наук и адаптированной научными учреждениями данных стран. Проанализированы факторы, которые препятствуют достижению данными странами соответствующих показателей индексов модернизации ведущих стран и аргументировано необходимость перехода от стадии индустриализации к инновационной модели развития.

Ключевые слова: *постсоветские транзитивные страны, индекс первичной модернизации, индекс вторичной модернизации, интегрированный индекс модернизации, инновационная модель развития.*

Bondarets M.V. Methodological approaches to the evaluation of the stadial modernization of the transitive post-Soviet countries

The article used subject-empirical approach to the analysis of the stages of modernization of some post-Soviet countries, including Ukraine by the method developed by the Research Center of modernization of Chinese Academy of Sciences and adapted by the

scientific institutions of these countries. Factors that hinder the achievement of relevant performance index of modernization by these countries are analyzed and the need to move from the stage of industrialization and existing export-oriented development model to innovative development model is argued.

Keywords: *transitive post-Soviet countries, index of the primary modernization, index of the secondary modernization, integrated index of modernization, innovative development model.*

На сучасному етапі глобального розвитку термін «модернізація» часто відноситься до аналізу змін, що відбуваються на різних щаблях соціально-економічного устрою, мають різні результати: від оновлення та прогресу у певній сфері життєзабезпечення до комплексної реорганізації усієї соціокультурної системи. Цікавим та недостатньо розробленим методологічним завданням залишається кількісна оцінка рівня модернізації країни або регіону, яка допомагає більш конкретно визначити ступінь їхньої модернізації.

Більшість пострадянських країн, зокрема Україна, опинилися перед необхідністю зміни моделі розвитку, пошуку нових ефективних стратегій модернізації та реформування соціально-економічного устрою. У зв'язку із цим актуальним є виявлення та порівняння сучасного рівня модернізації цих країн з розвинутими країнами з метою виявлення факторів, що гальмують процеси модернізації.

Протягом останніх років проблемам модернізації економіки як провідних так і транзитивних країн присвячено багато досліджень і наукових праць. Розкриттю закономірностей і тенденцій розвитку світової економіки в умовах глобалізації, інноваційного розвитку, модернізації в українській економічній літературі присвячено роботи О. Білоруса, В. Геєця, А. Кінаха, та інших. Серед зарубіжних дослідників цією проблематикою займалися М. Делягін, С. Губанов, М. Любушин, А. Амосов, С. Кигельман. Імперативи структурної й інституціональної модернізації російської економіки досліджено в працях російських вчених В. Губанова, В. Наймушина. Аналіз сучасних концепцій модернізації промисловості здійснено російськими дослідниками О. Романовою та Ю. Лавриковою. Проблеми формування ефективних стратегій модернізації країн з транзитивною економікою розглядають вітчизняні вчені О. Білорус, В. Гесьць, А. Гальчинський, А. Філіпенко, В. Будкін, М. Дудченко. Структурну модернізацію та інвестиційно-інноваційну політику в рамках стратегій розвитку економік перехідного періоду досліджують А. Задоя та

В. Білоцерківець. Адаптацію методики, розробленої Центром дослідження модернізації Китайської академії наук здійснено науковими установами пострадянських транзитивних країн, зокрема Інститутом економіки промисловості НАН України, проаналізовано в працях російської дослідниці Л. Ласточкиної.

Метою даного дослідження є порівняння рівня модернізації пострадянських транзитивних країн з авангардними країнами, виявлення стадії модернізації перехідних країн за допомогою сучасних методик.

Однією з методик оцінки рівня модернізації будь-якої країни або регіону є його визначення порівняно з більш розвинутими територіями. Це завдання за допомогою емпіричного підходу вирішує аналіз стадій модернізації у світі за методикою, розробленою Центром досліджень модернізації Китайської академії наук. Згідно з нею, на основі 23 статистичних показників розраховуються три індекси модернізації: індекс первісної модернізації (індустріальна модернізація), індекс вторинної модернізації (інформаційна модернізація) та інтегрований індекс модернізації (оцінка взаємодії первинної та вторинної стадій модернізації) [5]. Ця методика адаптована науковими установами деяких пострадянських країн, зокрема для українських реалій її було використано Інститутом економіки промисловості НАН України.

Звернемося до Таблиці 1, де представлені відомості щодо постадійної модернізації деяких пострадянських транзитивних країн, зокрема Росії, Білорусі, України, Казахстану, Вірменії і Киргизії.

Таблиця 1

Показники модернізації у деяких пострадянських країнах у 2000-2010 рр. [6,1]

Роки	Величина Індексу			Місце		
	2000	2005	2010	2000	2005	2010
Індекс первинної модернізації						
Росія	91	97	99,8	52	41	43
Україна	94	98	99,5	44	40	44
Білорусь	93	94	97	45	49	53
Казахстан	90	94	99	55	51	46
Вірменія	82	85	88	70	72	75
Киргизія	71	77	85	86	85	80
Індекс вторинної модернізації						
Росія	57	66	71	29	29	29
Україна	55	59	61	32	37	37

Білорусь	51	58	61	39	38	37
Казахстан	41	48	48	51	49	56
Вірменія	36	43	48	67	64	54
Киргизія	32	45	37	76	56	79
Інтегрований індекс модернізації						
Росія	54	58	66	37	39	36
Україна	52	55	56	45	41	48
Білорусь	47	54	55	52	43	51
Казахстан	43	46	48	55	58	65
Вірменія	37	41	48	70	68	62
Киргизія	36	45	40	72	62	79

Рівні індексів: більше 81 – високо розвинуті країни; від 52 до 80 – середньо розвинуті (верхня третина (72-80), середня третина (62-71), нижня третина (52-61)); від 31 до 52 – попередньо-розвинуті [6].

Первинна модернізація характеризує перехід від аграрного суспільства до індустріального (індустріальна модернізація). Вторинна – від індустріального суспільства до постіндустріального, тобто до «суспільства знань» (інформаційна модернізація). Інтегрований індекс модернізації оцінює координовану взаємодію первинної і вторинної стадій модернізації.

Росія є лідером серед представлених у Таб.1 країн. Її рівень первинної модернізації впритул наблизився до 100% реалізації первинної модернізації – це рівень, якого досягли двадцять країн лідерів (США, Канада, Австрія, Нова Зеландія, Німеччина, Франція та інші розвинуті країни) у 1960-х роках. Незважаючи на зростання індексу первинної модернізації (ІПМ) у 2010 р., Росія, Україна та Білорусь опустилися у рейтингу на декілька позицій вниз. Це свідчить про те, що модернізація в інших країнах у цей період відбувалася швидше. Казахстану не вистачило всього 1% до досягнення рівня первинної модернізації і він зайняв 46 місце у світовому рейтингу. Вірменія та Киргизія отримали більш низькі рейтинги серед 103 країн, які було досліджено. Що стосується України, то за оцінками експертів, у країні відбувається «розквіт» первинної модернізації, яка триватиме приблизно до 2020 р. [1].

Аналізуючи величину індексу вторинної модернізації (ІВМ), зауважимо, що у період, який досліджуємо, Росія стабільно займала 29 місце та входила у список тридцяти провідних країн світу. При цьому, її ІВМ значно зріс – на 14 пунктів. Інші країни суттєво відстають від Росії:

Білорусь та Україна відповідали нижній частині середнього рівня індексу ІВМ, а Казахстан, Вірменія і Киргизія – попередньо розвинутому рівню (індекс от 31-51). У 2000–2010 рр. ІВМ Росії зріс с 61 до 72 , тобто був подоланий його серединний рівень і Росія обігнала такі середньо розвинуті східноєвропейські країни як Польща (у 2000 р.), Угорщина (у 2005 р.) та зрівнялася з Чехією (за даними 2010 р.) [4, с. 198].

Інтегрований індекс модернізації (ІМ) має низькі значення для всіх країн, що нами досліджуються: в Росії його величина за 10 років збільшилась на 12 пунктів, що дозволило їй перейти з рівня нижче середнього на середній. В Україні, Білорусі, відбувся ріст з попередньо розвинутих до нижньої треті середньо розвинутих. Казахстан і Вірменія дещо підвищили свій рівень у групі попередньо розвинутих країн. У цьому рейтингу помітно відстає Киргизія, ІМ якої, залишається низьким на протязі усього даного періоду.

Головним фактором, що перешкоджає досягти 100% значення ІМ у Росії є низький рівень очікуваної тривалості життя (ОТЖ), який перевищив поріг у 70 років, (що є стандартом для ІМ) лише у 2012 р. У Киргизії ОТЖ став відповідати міжнародному рівню також у 2012 р., однак, для повної реалізації ІМ країні не вистачає досягнення відповідного високого рівня й по іншим показникам, наприклад – зростанню ВВП. У Вірменії та Білорусі тривалість життя є достатньо високою – 74,3 та 72,2 роки відповідно у 2012 р., однак відстають інші показники. У Казахстані ОТЖ поступово наближається до порігового показника (69,6 у 2012 р.). В Україні показник тривалості життя у 71 рік було досягнуто у 2011 р. Дані щодо ОТЖ у деяких пострадянських країнах наведені у Таблиці 2.

Таблиця 2

Прогнозована тривалість життя у деяких пострадянських країнах, років

Країна	2000 р.	2005 р.	2009 р.	2010 р.	2012 р.
Вірменія	72,9	73,5	73,9	74,1	74,3
Білорусь	69	68,8	70,5	70,4	72,2
Росія	65,3	65,4	68,8	68,9	70,2
Киргизія	68,5	57,9	69,1	69,3	70
Казахстан	65,5	65,9	68,5	68,4	69,6
Україна	67,9	68,1	68,2	68,3	71,15

Процеси модернізації в пострадянських транзитивних країнах гальмує ще один показник – низький рівень ВВП порівняно зі світовими

стандартами. Так рівень ВВП за паритетом купівельної спроможності (ПКС) на душу населення складає 42,6% від стандарту в Росії, біля однієї третини в Казахстані та Білорусі, а в Україні, Вірменії та Киргизії ще менше від стандарту (середнє значення ВВП 20 провідних країн). Дані щодо ПКС пострадянських транзитивних країн наведені у Таблиці 3.

Таблиця 3

ВВП по ПКС на душу населення в деяких пострадянських країнах у 2010 р., дол. США [2]

Країна	ВВП по ПКС, дол. США	% від стандарту
Росія	15900	42,6
Білорусь	13400	35,9
Казахстан	12500	33,5
Україна	6560	17,6
Вірменія	5800	15,5
Киргизія	2200	5,9
Стандарт	37322	

Українські економісти вважають, що майбутнє планування соціально-економічного розвитку має відбуватися на основі регіонів, тому що ЄС, курс на приєднання України до якого, вже остаточно визначений, з точки зору соціально-економічної представляє собою сукупність регіонів. Для цього необхідно розробити пакет регіональних програм, націлених на проривний інноваційних розвиток. Аналізуючи досвід розвинених країн, треба враховувати, що постіндустріальна модернізація супроводжувалася деіндустріалізацією, яка передбачала виніс та розміщення у країни, що розвиваються, галузей «третього технологічного укладу», що сьогодні є традиційними для України: металургії, низькотехнологічної хімії, енергетики тощо та складають майже 60 % її промислового потенціалу. Разом з тим, доля високотехнологічних наукоємних галузей у структурі промисловості не перевищує 5 %.

Точки зору вітчизняних експертів на механізми стимулювання інноваційного розвитку дещо різняться. Цікавою є думка Б. Данілішина, який пропонує змістити вектор докладання зусиль з розвитку окремих галузей до проривних технологій та інновацій, навколо яких необхідно відбудовувати механізми підтримки. Адже нова технологія може бути впроваджена і в металургії, і у видобувній промисловості, і в космічній галузі, а результатом буде зміна конкурентної позиції країни у світі [3].

Узагальнюючи, варто зазначити, що процеси модернізації у пострадянських транзитивних країнах гальмує низька факторів, серед яких: низька очікувана тривалість життя та низький рівень ВВП порівняно зі світовими стандартами. Для того, щоб найближчим часом (5-7 років) будь-яка з пострадянських країн увійшла до фази вторинної модернізації необхідно координувати інвестування у розвиток обох стадій, тобто забезпечувати зростання інтегрованого індексу. Зволікання з оновленням та модернізацією економіки у транзитивних країнах може призвести до того, що потенціал первинної модернізації буде повністю вичерпаний, після чого наступить стагнація, а потім – демодернізація.

Використані джерела та література:

1. Будущее Украины через китайскую призму. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://gazeta.zn.ua/internal/buduschee-ukrainy-cherez-kitayskuu-prizmu-.html>
2. ВВП на душу населения 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://informatsiya.ru/tab1/567vvp-na-dushu-naseleniya-2010.html>
3. Данілішин Б. Час модернізації: де українська наука? [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://society.lb.ua /science/2016/02/ 26/328971 _chas_ modernizatsii_de _ukrainska.html
4. Ласточкина Л.М. Модернизация в России и странах Евразийского экономического союза / Л.М. Ласточкина // Материалы международной интернет-конференции «Межрегиональное сотрудничество в формирующемся евразийском экономическом пространстве» г. Вологда, 16-20 июня 2015 г. – С.195-201.
5. Хэ Чуньш. Обзорный доклад о модернизации в мире и Китае (2001-2010) / Чуньш Хэ, пер. с англ под общ. ред. Н.И. Лапина. – М. : Весь мир, 2011. – 250 с.
6. Feng Z. World Modernization Indexes 1950 to 2010 Proceedings / Z. Feng, H. Chuangi. – 2013. – P. 68-87.

УДК: 327(4-672+1-622):474(043)

Володькин А.А.

ОПЫТ ТРАНСФОРМАЦИЙ БАЛТИЙСКИХ СТРАН В ХОДЕ ПОДГОТОВКИ К ВСТУПЛЕНИЮ В ЕС И НАТО

В статье рассматривается вопрос о связи происходивших в Литве, Латвии и Эстонии в 1990-х – начале 2000-х гг. трансформаций в экономической, политической и военной сферах с процессами их интеграции в ЕС и НАТО, проанализированы движущие силы формирования курса на евроатлантическую интеграцию в этих странах и основные отличия их подходов к формированию доктринальных основ внешней политики и национальной безопасности, проведению приватизации и формированию национальных вооруженных сил от соответствующих процессов в государствах СНГ.

Ключевые слова: страны Балтии, Литва, Латвия, Эстония, европейская интеграция, евроатлантическая интеграция, переходные процессы